

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы -
Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University, № 1 (126)/2019, pp. 45-53
<http://bulpolit.enu.kz/>; E-mail: vest_polit@enu.kz

XҒТАР 06.81.23.

Қ.Д.Жанпейісова¹, Г.Б.Калиаскарова²

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан
(E-mail: zhanpeisova73@mail.ru¹, gulnaz.ciom@mail.ru²)

Қазақстан жастарының интеллектуалды миграция жағдайы: саяси талдау

Аннотация. Жаһандану процесінде әлемнің барлық елдері үшін маңызды болып табылатын - интеллектуалды миграция, өзекті мәселе ретінде мақалада қарастырылады. Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасы жаһандық процестің субъектісі ретінде аталған мәселеден тыс қала алмайды. Еліміздегі қазіргі таңда білімді жастардың шетелге ағыны күн санап артуда. Ғылыми мақала интеллектуалды мигранттардың бағытын, сипатын, мазмұнын анықтап, мемлекеттік саясат тетіктерін жетілдіру арқылы реттеу мәселесін қарастырады. Тәуелсіздіктің алғашқы жылдарымен қазіргі кезеңдегі елімізден кеткен білімді мамандардың мамандық ерекшеліктеріне сапалық және сандық салыстырмалы талдау жасалады. Сонымен бірге мектеп бітірген жас ақыл-ойдың шетелге кету мәселелері талданып, отандық ақыл-ой орталықтарын құру мен жетілдіру қажеттілігі айқындалады. Зерттеудің нәтижесі ретінде еліміздегі зиялы жастарды қызықтыру жолдары ұсынылады.

Түйін сөздер: интеллектуалды миграция, ақыл-ой, мамандар, статистика, рейтинг, ғылыми зерттеу, ми шаңсорғыштары, инновация, процесс, мемлекеттік саясат.

<https://doi.org/10.32523/2616-6887/2019-126-1-45-53>

Кіріспе. Қазіргі жаһандану кезеңі жоғары көші-қон белсенділігімен сипатталады. Бұл процесс зерттеушілер назарын аударуы кездейсоқ емес. Егер екінші дүниежүзілік соғыстың алдында көптеген ғылыми жұмыстар халықаралық көші-қонға арналса, қазіргі заманда әлемдік күрделі процеске байланысты интеллектуалды көші-қон факторлары мен тетіктерін зерттеу қажеттілігі туындап отыр.

«Интеллектуалды миграция» (ағылш. brain drain) - елден саяси, экономикалық, діни немесе басқа да себептер бойынша мамандар, ғалымдар және білікті жұмысшылар шығатын жаппай эмиграция процесі десек, бұл ретте мамандардың сыртқа шығуы орын алатын елдерге айтарлықтай экономикалық, мәдени, ал кейде саяси залал келтіріліп, керісінше, иммигранттарды қабылдайтын және қамтамасыз ететін елдер үлкен және арзан зияткерлік капиталға ие болып, ал ақылды жастарын жоғалтқан ел зиян шегетіні белгілі. Еліміздің интеллектуалды эмиграция жағдайының орын алған мәселесі білімді мамандардың және ақылды жастардың шетелге білім алуға кетіп, оралмай қалу қаупі үлкен алаңдатушылық тудыруда. Сондықтан алдымен тоқталатын мәселе интеллектуалды көші-қонның үлкен ағыны жоғарғы білімді дайын мамандардың кетуі мәселесі жағдайын және жоғары білім алу мақсатында шетелге арман қуып кеткен жастардың оралмай кету мәселелерін талдау.

Мақсаты мен міндеттері. Негізгі мақсат еліміздегі жастардың интеллектуалды миграция жағдайын салыстырмалы талдап, мониторинг, контент, статистикалық талдауларды пайдалана отырып, негізгі орын алған мәселелердің әлеуметтік-саяси сипатын анықтап, мемлекеттің ғылыми негізделген көші-қон саясатын қалыптастыру арқылы елдің интеллектуалды миграция мәселелерін шешуге әсер етуге болатынын талдау.

Негізгі міндеттері ретінде қарастыратынымыз:

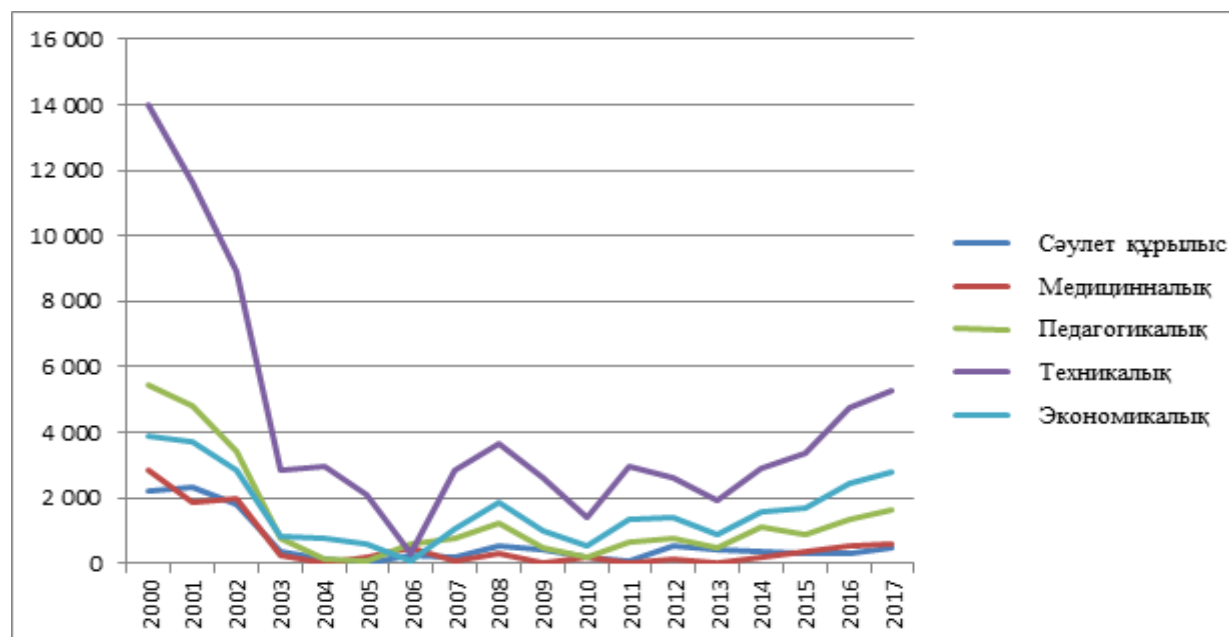
- еліміздің тәуелсіздік алған жылдарынан бүгінгі күнге дейінгі интеллектуалды миграция саясатының негізгі сипаттары мен бағыттарын талдау, тетіктерін қарастыру оны іске асыру жолдарын анықтау;

- мемлекеттің интеллектуалды миграция саясатын жетілдіру бойынша ұсыныстар көрсету ерекшеліктерін айқындау.

Еліміз тәуелсіздік алған жылдары, яғни 90-шы жылдардың басынан 2000-шы жылдар аралығындағы ақылдың ағыны түсінікті. Өйткені, Қазақ КСР-інде тұратын көптеген ұлт өкілдері өздерінің тарихи отандарына оралды. «Мемлекеттік» статистиканың мәліметтері бойынша, 1994-2004 жылдары Қазақстанан жоғары білімі бар 245 390 адам, аяқталмаған жоғары білімі бар 82 974 адам және арнаулы орта білімі бар 463 323 адам кеткен. Кеткендер мен келгендер арасындағы айырмашылық: 152 949 адам - жоғары білімді, 36 947 - аяқталмаған жоғары білімді және 383 705 – арнаулы орта білімді құрады. Бұл шығындар 2004 жылға дейін жоғары, ал 2004 жылдан салыстырмалы төмен эмиграциялық белсенділікті көрсетеді, өйткені басқа ұлттардың өз отандарына көшу қарқыны бәсеңдеді. Ал, Қазақстаннан біржола кеткен жоғары білімі бар мамандардың құрамына талдау жасасақ, 1996-2004 жылдары республикадан кеткен 184 632 адамның 47 563 – техникалық, 37 990 – педагогикалық, 19 266 – медициналық, 18 380 – экономикалық, 12 061 – сәулет-кұрылыс, 9 595 – ауыл шаруашылығы, 4 500 – заңгерлік, 35 277 - басқа да мамандықтар болғанын көреміз [1].

Сонымен, шетелге елімізден ақылдың ағынына негіз болып отырған себептер қандай деген сұрақ туындайды. Өйткені, мәселеленің себебін анықтамай, салдарын шешу мүмкін емес. Қазіргі таңда ең негізгі себептердің бірі, білімді мамандардың, әсіресе жас ақылдың өз деңгейінде бағаланбауы, қоғамды жайлаған коррупция көп жағдайда жастардың жұмысқа орналасуларына кедергі болып отыр. Олар шетелге интеллектуалдық еңбек жоғары төленетін жерлерде жақсы табыс табу мүмкіндігін іздеуге мәжбүр болады.

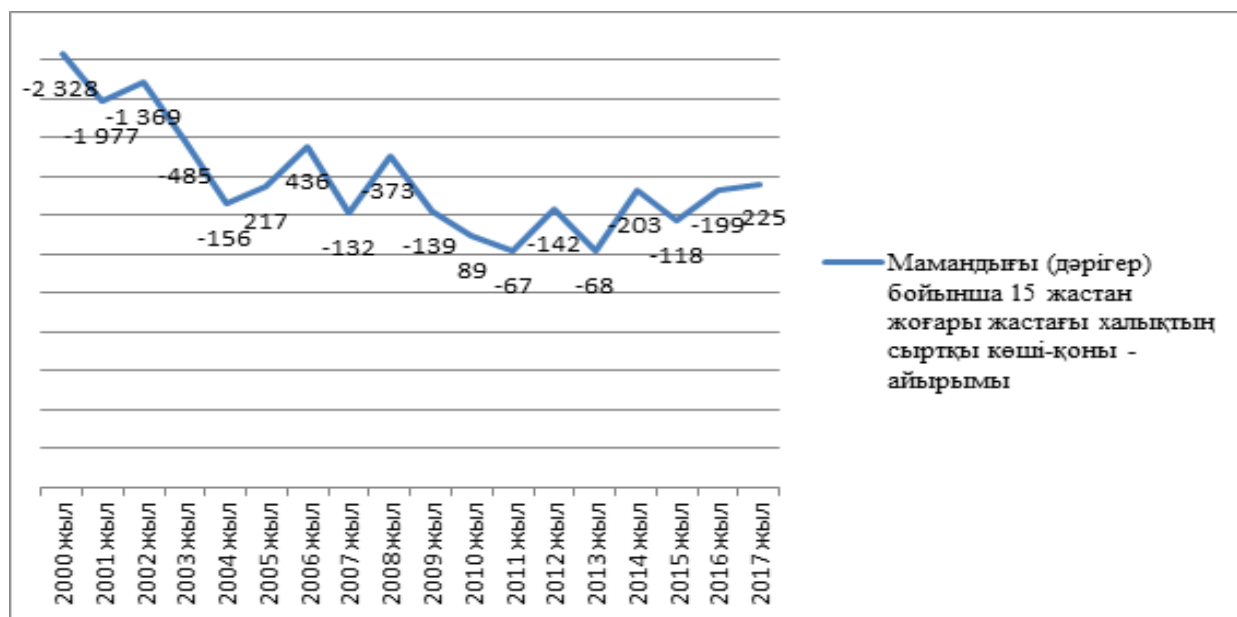
Сонымен 90-шы жылдардағы ақыл-ой миграциясы сипаты бойынша кеңес өкіметінің құлауымен Қазақстанда өмір сүріп жатқан өзге ұлт өкілдерінің тарихи отандарына оралуы десек, бүгінгі күндегі еліміздің ең білімді, ақылды жастарының шетелге кетуінің сипаты біршама өзгеше. 2000 жылдардан кейін ақыл-ой ағыны біршама реттеле бастап, ендігі елден кету ұлттық сипатына емес, әлеуметтік, экономикалық, ғылыми ізденушілік сипаттарына байланысты өзгере бастады. Төмендегі статистикаға мән берсек, Қазақстан Республикасында жалпы 15-тен асқан жастағы халықтың мамандықтары бойынша көші-қоны салыстырылады.

Сурет 1. ҚР мамандықтар бойынша 15 жастан жоғары жастағы халықтың сыртқы көші-қон айырымы

Еліміздің жоғары білімді азаматтарының басқа елдерге қоныс аударулары ақыл-ойдың ағынын күшейтіп, кері ықпалын тигізеді. Атап айтсақ, 2000 жылы техникалық мамандар - 13998, педагогтар - 5460, экономистер - 3906, медицина - 2868, сәулет саласы мамандары - 2195 сандық көрсеткішті көрсетті. Жалпы көрсетілген жылдар бойынша 2000 жылдар үлесі жоғары. Демек, елімізден кеткен интеллектуалды мамандар ағымының ішінде техникалық мамандардың көрсеткіші жоғары екені көрініп тұр. 2006 жылы біршама статистика көрсеткіші төмендеп, техникалық мамандар - 290, педагогтар - 623, экономистер - 74, медицина - 499, сәулет саласы мамандары - 252 саны кеміді. Демек, елдегі экономикалық тұрақтылық мамандардың жаппай көшуін тоқтатты. 2009 және 2010 жылдардағы әлемдік дағдарыс еліміздегі ақыл-ойдың ағынына да әсер етпей қоймады. Яғни, көшу процесі біршама тұрақтанды. 2017 жылы, яғни соңғы жылдары экономистердің сыртқа ағыны басқа мамандарға қарағанда күшейді. Олар-2805 құраса, педагогтар - 1633, техникалық мамандар - 5293, медицина - 578, сәулет саласы мамандары – 453 [2]. Байқап отырғанымыздай, экономика саласының мамандарына ыңғайлы жұмыс саласы кеңірек. Атап айтатын болсақ, сауда, қызмет көрсету, бизнес т.б салалары.

Сонымен, қазіргі кездегі Қазақстан Республикасындағы интеллектуалды көші-қон процестері әртүрлі факторлардың: әлеуметтік-экономикалық, саяси, этникалық, экологиялық және басқа да әсерімен орын алатыны белгілі болды. Тәуелсіздіктің алғашқы жылынан бастап көші-қон процестерін реттеу қазіргі күнге дейін мемлекеттік саясаттың ең өзекті бағыттарының біріне жатқызылып және осы уақыт ішінде әлі шешімін таба алмай келеді.

Сурет 2. Мамандығы (дәрігер) бойынша 15 жастан жоғары жастағы халықтың сыртқы көші-қоны - айырымы

Жоғарыдағы суретке назар аударсақ, еліміз үшін дәрігерлерді оның үстіне жоғары санатты білімді мамандарды жоғалту үдерісі байқалады. Сол сияқты біздің еліміз үшін тәуелсіздіктен бері қарай ең көп жоғалтқан техникалық саланың мамандары екен. Оған дәлел төмендегі ҚР статистика агенттігін мәліметтері.

Сурет 3. Мамандығы (техникалық) бойынша 15 жастан жоғары жастағы халықтың сыртқы көші-қон айырымы

Техникалық сала мамандары 2000 жылы 13998 санды көрсетсе, қазіргі таңда 5293 болып отыр. Демек, әлі де интеллектуалды миграция процесінде техника саласының мамандарының ағыны күшті.

Еліміздің болашағы ғылым мен білімнің дамуына тікелей ықпал ететін бүгінгі жастардың ақыл-ойы. Жоғарыда жалпы интеллектуалды мамандарды жоғалту еліміз үшін қауіпті десек, еліміздің негізін қалайтын, оны нық ұстап тұратын жастарымыздың шетелге оқуға кетіп, қайта оралмау қауіптері тұр. Бүгінгі күннің өзекті мәселесі жастардың білім көші-қоны, еңбек сияқты барлық көші-қон үдерісіндегі маңызды мәселелерді қарастырайық. Интеллектуалды көші-қонның негізгі ерекшелігі - білім көші-қонының «ақыл-ой» процесіне байланыстылығы. Интеллектуалды көші - қон ғылыми-техникалық және басқа да жоғары білікті мамандардың тұрақты немесе уақытша тұруға көшіп кетуі десек, қазіргі жастардың ағыны негізінен АҚШ, Қытай және Ұлыбритания сияқты экономикалық дамыған елдерге білім алуға бағытталады.

Жыл сайын Қазақстан көптеген жылдар бойы өзінің зияткерлік әлеуетін жоғалтуда. Біз болашақ туралы тек айтып отырғанда, басқа елдер бізді онжылдыққа алға қарай әлсіретіп, біздің ең жақсы ақыл-ойымызды тиімді пайдаланады.

Ақыл-ойды тартуда шетел оқу орындары көптеген тиімді қадамдарды жасауда. Мектеп бітірушілерді әртүрлі тегін гранттармен қызықтыруда. 1996 жылдан бастап Германия неміс тілінде оқитын мектеп оқушыларын, тіл білімідеңгейіне қарап, олар Германияның кез келген ЖОО-да тегін оқуға үміткерлікке қабылдайды. Сол сияқты тіпті Прибалтика елдері шәкіртақы мен тегін баспана, ұсыну арқылы білім алушыларды тарта бастады [3].

Ресей қазақстандық мектеп түлектерін өзіне тартады. Біздің оқушыларымызды олимпиадалар жиі өткізу арқылы білімділерін іріктеп, тегін білім алуды ұсынады. Шәкіртақылар тағайындау, жатақханада тегін тұру, әрі қарай жұмысқа орналасу жағдайларын ұсыну арқылы біздің ең білімді, болашағынан зор үміт күтетін оқушыларымызды тартады. Және де Ресей ЖОО-дары Қазақстанда көшпелі емтихандар өткізеді. Бұл да өз кезегінде басқа мемлекетке барып, емтихан тапсырудан әлде қайда тиімді. Қашықтықтан тест алу тағы бар. Демек, оқу орнына түсудің жолдарын жеңілдетіп қойған.

Біздің балалар басқа елге кетуінің тағы бір себебі, көптеген түлектер ҰБТ-дан қорқады, сондай-ақ шекті деңгейден өтпеген оқушылар, көбіне жақын шетелді әсіресе Ресейді таңдайды. Ал 18 жасқа толған жастар - бұл мемлекеттің ең қымбат қазынасы. Мемлекет мектепте тегін білім беру үшін балаларға миллиардтаған қаржы жұмсайды. Атап айтсақ, макроэкономикалық зерттеулер орталығының директоры Олжас Құдайбергенов орта есеппен бір бала үшін мектептің бірінші сыныбынан бастап жұмсалатын қаржы бакалавр деңгейінде сауатты маманды даярлау 100-150 мың долларды құрайды десе, магистратура үшін 30-100 мың доллар тағы қосымша қаржы жұмсалады [4]. Сондықтан біздің мемлекетіміз үшін адам ресурстарын олардың идеяларын пайдаланудың әлеуетті құны да бар. Демек, мемлекет өзінің дайындаған адам ресурсын басқа елге беріп қояды деген сөз.

Қазақстанның ақыл-ойы АҚШ, Канада, Ресей, Германия, Израиль, Гонконг, Сингапур, Қытай елдеріне тарауда. Шетелден мамандарды тартудан қарағанда, өз мамандарымызды пайдалану әлдеқайда тиімді. Қайтарымсыз интеллектуалды эмиграция салдарымен күресу қиын болып отыр, өйткені ақылға бәсекелестік бүкіл әлемде өсуде, ал Қазақстан әзірге өз білімділеріне, таланттарына ерекше ұсыныс жасамайды. Яғни, еңбек ақы төлеу деңгейі, әлеуметтік пакет және дамыған елдермен салыстырғанда басқа да көптеген параметрлер бойынша артықшылықтар жоқ. Адами және интеллектуалды капиталды жоғалтудан болған залалды бағалау, талдауды жолға қою керек. Олай болмаса, республиканың салалар мен өңірлерде жұмыс күшінің перспективалық қажеттілігін бағалау қиын.

Білім және ғылым министрлігінің мәліметінше, Қазақстанда 20 мыңға жуық шетелдік студент білім алууда. Шетелде білім алатын біздің студенттеріміз әлдеқайда көп, олар – 120 мыңға жуық. «Ресей білім министрлігінің сайтында» РФ-да Қазақстаннан 100 мыңға жуық студент оқиды деп айтылған. Олардың ішінде қашықтықтан білім алатындары да бар. Ал қазақстанда небәрі 20 мыңға жуық шетелдік студент білім алууда.

Оның 3 мың Өзбекстаннан - 683, Түрікменстаннан - 1 320, Қырғызстаннан - 1 026, Қытайдан - 1 290, Үндістаннан - 3 290. Үндістаннан көпшілігі негізінен дәрігерлер мен металлургияға мамандықтарында оқиды [5].

2020 жылға қарай шетелдік студенттер саны 50 мыңға жетеді деп болжануда. Қазақстан білім беру туризмін дамытуға және шетелдік студенттерді тартуға елеулі көңіл бөлуі қажет. Осы мақсатта Қазақстанда Орталық Азия білім беру хабы орны зор. Оның аясында «Халықаралық бағдарламалар орталығы» АҚ шетелдік студенттерді тарту бойынша белсенді жұмыс жүргізілуде. Орталық Азия елдерінде жыл сайынғы «қазақстандық білім беру күндері» білім көрмелері өткізілуде.

Осы тұста қуанарлы шара Astana Hub IT-стартаптарының халықаралық технопаркінің құрылуы. IT бағдарламаларға 67 миллиард теңгеден астам инвестиция тартуды жоспарлап отыр (181 миллион доллар), сонымен бірге ТМД елдерінен және әлемдік деңгейде ақыл-ойды тарту мүмкіндігі. Ақыл-ойды тарту біздің елімізге не береді деген сұраққа тоқталсақ, шетелдік таланттардың қатысуымен отандық білімді жастар жаңа әлемдік деңгейдегі инновацияға бейімделеді. Үлкен тәжірибе алу мүмкіндігі.

Соңғы он жылда әлемде тұратын елден тыс жерде жоғары білім алатын студенттер (мобильді студенттер) саны 70% - ға өсті. ЮНЕСКО статистика институтының есебіне сәйкес, 1999 шетел студенттері 1,68 млн, 2014 жылы осындай студенттердің саны 207 млн адамға жеткен.

Қазіргі интеллектуалды интеллегенция айналымы өте қарқынды заманда өз ақыл-ойымыздан, талантты балаларымыздан айырылып қалу қаупінде тұрғанымыз рас. Қазақстанда 17 млн. халық үшін 140-тан астам жоғары оқу орны бар [6], Жоғары білім берудің екінші проблемасы мемлекет тарапынан білім беру мазмұны мен оны ұйымдастыру процесін орталықтандырылған бақылау болып табылады, бұл университеттердің еркіндігін және олардың экономиканың, студенттер мен жұмыс берушілердің қажеттіліктеріне ден

қою қабілетін шектейді. Білім беру сапасын бағалаудың өте күрделі жүйесі атап өтіледі, онда көп бөлігі университеттерді өзін-өзі бағалау мен жетілдіруге емес, тексерулерге бөлінген. Сонымен қатар, ғылыми-зерттеу, инновациялық қызмет пен жұмыс берушілердің ЖОО-мен қарым-қатынас жасауға тартылуы да төменгі деңгейде жүзеге асырылуда [7].

Сонымен қатар, әлемнің үздік университеттерінің Халықаралық рейтингтерінде қазақстандық жоғары оқу орындары бұдан әрі жүлделі орындарға ие емес. 2019 жылғы QS World University Rankings рейтингі бойынша әл-Фараби Қазақ ұлттық университеті 236 орында Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті 336 орында, Қ.Сәтбаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық университеті 411 орында, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті 491 орында келеді [6]. Рейтинг университеттердің академиялық бедел, жұмыс берушілер арасындағы қатынас, студенттерінің беделі т.б. сияқты түрлі критерийлерді ескереді. Ғылыми-зерттеу және білім беру қызметі білім алушыларды толғандыратын басты мәселе. Сондықтан, талантты, білімді, арнайы мектептерден білім алған, олимпиада жетістіктері жоғары оқушылар әлемдік деңгейдегі рейтингі жоғары оқу орындарын таңдайды. Демек, біз үшін білімге ұмтылатын жастарды қанағаттандыратын, бәсекеге қабілетті білім ордаларын лайықты деңгейге көтергеніміз дұрыс. Осы жағдайда әрине мектеп бітірушілер әлемдік рейтингте орны жоғары, грант, стипендия, тегін жатахана беретін оқу орындарын таңдайды. Мысал үшін, М.В. Ломоносов атындағы Мәскеу мемлекеттік университеті осы рейтингте 114 орын алады. Бұл университетте студенттер мен оқытушылар арасындағы ғылыми жұмыстың жоғары деңгейі қалыптасқан. Жалпы, аталмыш рейтингте көптеген ресейлік жоғары оқу орындары қазақстандық әріптестерін барлық тармақтар бойынша басып озады.

Сондықтан, Қазақстанның жоғары оқу орындары шетелдік студенттер арасында танымалды аз деп айтуға болады. Қазақстан қазіргі уақытта әлемге студенттердің «доноры» болып отыр. Жағдайды өзгеру үшін қазіргі таңда қазақстандық еңбек және білім беру нарығының шетелдік студенттерге деген үлкен қажеттігіне қарамастан, Үкіметпен де, университеттермен де оларды тарту мақсатында жұмысты күшейту керек. Яғни, шетелдік студенттердің бейімделуі үшін жағдай жасап, ғылыми-зерттеу жұмысын дамытуды көтермелеу жағдайында Қазақстан ТМД білім беру қызметтері нарығында өзінің бәсекеге қабілеттілігін арттыруға барлық мүмкіндігі бар.

Қорытынды. Қазақстаннан қайтарымсыз интеллектуалды эмиграция, яғни көшіп кетуден түскен экономикалық шығыны жоғары. Адам капиталының азаюы, Қазақстан дамуына кері әсерін тигізетіні сөзсіз. Оның индустриялық дамуына және жалпы экономикалық ахуалына да ықпал етеді. Атап айтсақ, еңбек нарығында сұранысқа ие емес гуманитарлық білімі бар мамандарға жұмыс орындары жетіспесе, керісінше елімізде тапшы техникалық саланың мамандары шетелге кетуде. Дегенмен, кейбір пікірлер керісінше интеллектуалды миграцияның тиімді жақтарында көрсетуде. Атап айтсақ, ақпарат және коммуникациялар министрі Дәурен Абаев: «Мамандар тек жоғары жалақы үшін ғана емес, тәжірибе жинау мүмкіндігіне де ие. Біз мұнан күрделі проблемаларды көрмейміз, керісінше балалар шетел компанияларында жұмыс істеп, тәжірибе жинақтап, жаңа білім алып, елімізге келіп жұмыс істейді. Әлемде «Ми шаңсорғыштары» деп аталатын бірнеше елдер бар. Олар барлық елден ақыл-ойды жинап, пайдаланады. Қытайда Трансұлттық компаниялар дамыған, мысалы: Huawei. Онда жұмыс істеу Google компаниясына қарағанда беделді. Сондықтан, әлемнің ақылдылары осы компанияда қызмет жасауға ағылады, - деді [8]. Демек, жастардың ақыл-ойының тиімді жақтарында көруге болады. Дегенмен, білімді жастарымыздың шетелде қалып қоймай, отанына қызмет істеу мәселелерін жолға қойған орынды.

Сондықтан:

Біріншіден, интеллектуалды миграциялық ағымдардағы білімділік деңгейі еліміздегі орташа білім деңгейіне қарағанда әлдеқайда жоғары және жоғары білімі бар адамдардың көшіп кету процесін азайту үшін, талантты жас мамандарды әртүрлі марапаттар мен

гранттар арқылы қызықтыру қажет. Еліміздегі қазіргі таңда орын алып отырған коррупция мәселесімен күреспей жас мамандарды жұмыспен қамту мүмкін емес. Білімді маман өз қалауынша, кедергісіз лайықты жалақымен әртүрлі әлеуметтік қамқорлықпен қамтамасыз етілсе ақыл-ой ағынын тежеуге болары сөзсіз.

Екіншіден, кетіп бара жатқан кадрлардың тапшылығын өтеу үшін мемлекет, кейіннен елге, тұрақты немесе уақытша тұруға көшіп келу мүмкіндігімен шетелдік студенттерді тарту үшін бағдарламаны тиімдендіріп жасау қажет. Бұл өз кезегінде ғылым мен инновацияның дамуына оң ықпал етеді. Университет тарапынан білім беру қызметтерінің жәрмеңкелері, халықаралық олимпиадаларды ұйымдастыру, университеттер мен мектептерде лекциялар, дайындық орталықтарын құру сияқты түрлі жарнамалық науқандарды ұйымдастырулары қажет. Мемлекет ақыл-ойды тарту мақсатында визаларды, білім гранттарын алу процесін жеңілдету және жаңадан келген студенттерді бейімдеу үшін қажетті инфрақұрылым құру түрінде шетелдік азаматтар үшін қолдау көрсетуді қамтамасыз еткен дұрыс.

Үшіншіден, елге келген ақыл-ой отандық білім ордаларының деңгейін көтерері сөзсіз. Таңдаулы білім алушылармен ортақ ғылыми зерттеу жұмыстары арқылы еліміздің таланттарының талаптарын қанағаттандыруға жол ашылады. Сөйтіп отандық ғылымға серпіліс беруге болады және де жас мамандардың өз отандарында ғылыммен айналысып, дамуыларына үлкен жол ашылары сөзсіз.

Сондықтан Қазақстан үшін білім интеллектуалды миграция демографиялық дағдарыс жағдайында халықтың өсуін ынталандыру үшін шешуші факторға айналуы мүмкін.

Әдебиеттер тізімі

1. ҚР Ұлттық экономика министрлігі статистика жөніндегі комитеті [Электронный ресурс] – 2019. – URL:<https://taldau.stat.gov.kz/ru/NewIndex/GetIndex/2929764?keyword> (дата обращения: 12.02.2019)
2. ҚР Ұлттық экономика министрлігі статистика жөніндегі комитеті [Электронный ресурс]. – 2019. – URL: <https://taldau.stat.gov.kz/ru/NewIndex/GetIndex/2929764?keyword> (дата обращения: 12.02.2019)
3. Бесплатное обучение в Германии [Электронный ресурс].2019.- URL:<http://lingualand.kz/blog/besplatnoe-obuchenie-v-germanii/> (дата обращения: 06.01.2019)
4. РК, МОН. В Казахстане обучается более 10 тысяч иностранных студентов. [Электронный ресурс].- 2014. -URL: zakon.kz/4456799-v-kazakhstane-obuchaetsja-bolee-10.html. (дата обращения: 07.11.2018)
5. Казахстан теряет свой интеллектуальный потенциал [Электронный ресурс].-2019.- URL:<https://www.zakon.kz/4626938-kazakhstan-terjaet-svojj.html> (дата обращения: 10.01.2019)
6. Кайгородцев А. Проблемы и перспективы развития системы высшего образования в Республике Казахстан.- А.: 2011.
7. Рейтинг университетов мира QS [Электронный ресурс] – 2011. – URL:<https://www.educationindex.ru/articles/university-rankings/qs/> (дата обращения: 18.12.2018)
8. Абаев об «утечке мозгов» из Казахстана: это челлендж для них [Электронный ресурс].-2018.- URL:https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/abaev-ob-utechke-mozgov-iz-kazahstana-eto-chellendj-dlya-nih-359336/Tengrinews.kz (дата обращения: 21.12.2018)
9. Юдина Т.Н. Миграция: словарь основных терминов. – Москва: Издательство РГСУ.- с. 241

Қ.Д. Жанпейісова, Г.Б. Калиаскарова

Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева, Астана, Казахстан

Состояние интеллектуальной миграции молодежи Казахстана: политический анализ

Аннотация. В данной статье рассматривается состояние интеллектуальной миграции молодежи Казахстана как актуальная проблема в процессе глобализации. На сегодняшний день Республика Казахстан как субъект глобального процесса не может оставаться вне данного вопроса. С каждым годом растет отток молодежи в зарубежные страны. Научная статья определяет направления, характер, содержание интеллектуальной миграции молодежи Казахстана, рассматривается проблема регулирования, совершенствования механизмов государственной политики в сфере интеллектуальной миграции молодежи страны. Проводится качественный и количественный сравнительный анализ особенностей профессий образованных специалистов, эмигрирующих из нашей страны с периода приобретения независимости до наших дней. Вместе с тем, анализируются вопросы выезда за границу, «мозговой утечки» молодежи, окончившей школу, определяется необходимость создания и совершенствования отечественных интеллектуальных центров.

Ключевые слова: интеллектуальная миграция, интеллект, специалисты, статистика, рейтинг, научные исследования, «мозговые пылесосы», инновация, процесс, государственная политика.

K.D.Zhanpeiisova, G.B.Kaliaskarova

L.N.Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

The state of intellectual migration of young people in Kazakhstan: political analysis

Abstract. This article examines the state of intellectual migration of young people of Kazakhstan as an actual problem in the process of globalization. To date, the Republic of Kazakhstan as a subject of the global process cannot remain outside this issue. Every year the outflow of young people to foreign countries is growing. Scientific article determines the direction, character and content of the intellectual migration of the youth of Kazakhstan is considering the issues, the regulatory mechanisms of the state policy of the country. Since independence, a qualitative and quantitative comparative analysis of the professional characteristics of specialists emigrating from our country is carried out. However, the issues abroad brain leak of youth who graduated from high school, determined the necessity of creation and improvement of national mental centers.

Key words: intellectual migration, intelligence, specialists, statistics, rating, research, “brain vacuum cleaners”, innovation, process, public policy.

References

1. Kazakhstan Respublikasi Ul'ttik ekonomika ministrliги Statistika komiteti [Ministry of National Economy of RK on statistics]. Available at: <https://taldau.stat.gov.kz/ru/NewIndex/GetIndex/2929764?keyword> [in Kazakh] (accessed: 12.02.2009)
2. Kazakhstan Respublikasi Ul'ttik ekonomika ministrliги Statistika komiteti [Ministry of National Economy of RK on statistics]. Available at: <https://taldau.stat.gov.kz/ru/NewIndex/GetIndex/2929764?keyword> [in Kazakh] (accessed: 12.02.2009)
3. Besplatnoye obrazovaniye v Germanii [Free education in Germany]. Available at: <http://lingualand.kz/blog/besplatnoe-obuchenie-v-germanii/> [in Russian]. (accessed: 06.01.2019)
4. V Kazakhstane obuchayetsya boleye 10 tysyach inostrannykh studentov. [In Kazakhstan more than 10 thousand foreign students are taught.]. Available at: zakon.kz/4456799-v-kazakhstane-obuchaetsja-bolee-10.html. (accessed: 07.11.2018)
5. Kazakhstan imeyet svoy intellektual'nyy potentsial [Kazakhstan has its own intellectual potential]. Available at: <https://www.zakon.kz/4626938-kazakhstan-terjaet-svojj.html> [in Russian]. (accessed: 10.01.2019)

6. Kaygorodtsev A. Problemy i perspektivy razvitiya vysshego obrazovaniya v Respublike Kazakhstan. [Problems and perspectives of development of education in the Republic of Kazakhstan]. (Almaty,2011)
7. Mirovyeye reytingi universitetov [Ranking Universities QS]. Available at: <https://www.educationindex.ru/articles/university-rankings/qs/> [in Russian]. (accessed: 18.12.2018)
8. Abayev ob «utechke mozgov» iz Kazakhstana: eto chellendzh dlya nikhhttps [Abaev about brain drain from Kazakhstan: this is a challenge for them]. Available at :https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/abaev-ob-utechke-mozgov-iz-kazahstana-eto-chellendj-dlya-nih-359336/ Tengrinews.kz [in Russian]. (accessed: 21.12.2018)
9. Yudina T.N. Migratsiya: osnovnyye terminy slovarya [Migration: A Dictionary of Basic Terms] (Izdatel'stvo, Moscow)

Сведения об авторах:

Жанпейісова Қ.Д. - саяси ғылымдар кандидаты, саясаттану кафедрасы доценті, журналистика және саясаттану факультеті, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Янушкевич көш. 6, Астана, Қазақстан.

Калиаскарова Г.Б. - саясаттану кафедрасы докторанты, журналистика және саясаттану факультеті, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Янушкевич көш. 6, Астана, Қазақстан.

Zhanpeisova K.D. - Candidate of Political Science, Associate Professor of the Department of Political Science, Faculty of Journalism and Political Science, L.N.Gumilyov Eurasian National University, Yanushkevich str. 6, Astana, Kazakhstan.

Kaliaskarova G.B. - Doctoral Student, Department of Political Science, Faculty of Journalism and Political Science, L.N.Gumilyov Eurasian National University, Yanushkevich str. 6, Astana, Kazakhstan.